

Susipažinau su Andrej Ščelkun tiriamuoju raštu. Jį vertinu, kaip puikų tyrimą. Jisai pateisina lūkesčius, ko norėtusi tikėtis iš magistranto, nes tai rimtas, širdingas, prasmingas, išgyventas ir išbaigtas sumanymas, tiek meniškai, tiek moksliskai. Nesiimsiu dairytis nereikšmingų trūkumų. Verčiau pastebėsiu, kas man patiko, ir pasidžiaugsiu galimybėmis, kaip magistrantas Ščelkun arba kiti galėtų toliau plėtoti jo mintis.

Pirmiausia, jo pasirinktas klausimas - Kaip vaizduoti garsą? - yra išūliai prasmingas ir tiesiog dieviškas. Kaip mudu kalbėjomės, Pradžios knyga prasideda Dievo prasitarimu, "Tebūnie šviesa", o šv.Jono evangelija prasideda, "Pradžioje buvo žodis". Tad iš karto pasigendu jo minčių, koks galėtų būti Dievo atsakymas į jo klausimą, kaip vaizduoti garsą?

Magistranto Ščelkun tyrimas ir kūryba remiasi gilia įžvalga: tiek garsas, tiek šviesa yra bangavimas. Jis labai atkakliai ieškojo ryšio tarp garso dažnių - gaidų, ir šviesos dažnių - spalvų. Jisai rado brėžinį, labai įdomiai palyginantį 13 mokslininkų pastangas, pradedant įžymiuoju fiziku Niutonu, muzikos skalę prasmingai pavaizduoti spalvomis. Svarbiausia magistranto išvada yra, kad nėra jokio esminio ryšio tarp garsų skalės ir spalvų skalės. Šis neigiamas atsakymas yra išpūdingiausias rašinio teiginys. Juk tikras mokslas remiasi ne vien teigiamais atsakymais, bet taip pat ir neigiamais atsakymais.

Taip pat yra išpūdinga, kaip magistrantas Ščelkun priėjo prie tokios išvados. Jisai įsigilino, kaip fizikoje reiškiasi šviesa, kaip reiškiasi garsas. Jisai visai teisingai išdėstė sunkiai įsivaizduojamą garso judėjimą per medžiagą, kaip per ją nubanguoja jos dalelyčių susispaudimas. Jisai paaiškino, kad per tankesnę medžiagą garsas juda greičiau, o per retesnę medžiagą lėčiau. O tuštomoje nėra nė susispaudimo, nė jokio garso. Tuo tarpu šviesa kaip tik sklinda tuštumoje. Išskyręs šituos du skirtingus reiškinius, jisai nusprendė, jog negali būti mokslu pagrįsto ryšio tarp gaidų ir spalvų, kokio netgi Niutonas ieškojo.

Noriu pagirti magistrantą Ščelkun, kad jisai nenuklydo šunkeliais, juk labai lengva internete prisiskaityti viliojančių bet nepagrįstų prasimanymų. Manau, jį kaip menininką kaip tik puošia pagarba tikram mokslui, būtent tiesai. Pastebėjau, kad jisai kai kur cituoja vikipediją, ir man asmeniškai tai priimtina, nes rūpestingai skaitant šią enciklopediją galima susipažinti su fizikos bei kitų mokslų pagrindais. Jisai kai kuriuos autorius cituoja visai ilgomis ištraukomis, tačiau suprantu jo norą kitą cituoti, vietoj kad pačiam perpasakoti. Džiaugiuosi, kad jisai Lietuvos mokslininkų tarpe rado bendraminčių.

Tačiau noriu atkreipti dėmesį, jog pripažinus magistranto Ščelkun neigiamą atsakymą, visgi galima ieškoti gilesnio ryšio. O toks ryšys galėtų glūdėti ne dažnio matavime, bet pačioje bangavimo sąvokoje. Architektas Christopher Alexander ir urbanistas Nikos Salingaros yra nemažai pamąstę, kokiais dėsniais sveika kūryba išpuoselėja mumyse ramybės jausmą. Vienas iš tų dėsnų yra kaitaliojimas, pavyzdžiui, baltų ir juodų plytelių, būtent tuštumoje.

Galima susimąstyti, kaip skirtingai išgaunamos gaidos ir spalvos. Juk šviesa atspindi daikto paviršių, ir net galingiausios šviesos bangos, kurios persmelkia daiktus, kaip antai rentgeno bangos, irgi tiesiog atspindi tai, ką pataiko. Tuo tarpu garsas virpina daikto visą tūrį. Tai ne paskirų fotonų atsimušimas, o vienas į kitą atsimušiančių dalelyčių visumos subangavimas. Vadinas, garsą vaizduoti yra bene tūrį vaizduoti paviršiumi.

Reikėtų taip pat atsižvelgti, ką išgyvena žmogus. Čia galiu pagirti magistrantą Ščelkun, kad jisai savo įvade pabrėžia, kad jam rūpi tiesioginis patyrimas, psichologiniai ir fiziologiniai poveikiai žmogui, dargi atskirti teigiamus ir neigiamus poveikius. Man patinka, kaip jisai pažodžiui suskaido savo uždavinį: Aš kuriu audiovizualiojo meno interaktyvią instaliaciją. Tas žodis "Aš" padeda jam susivokti, jog svarbiausia, kad jisai suprastų pats save, ko jisai nori.

Taigi, žmogui spalvos sudaro ne tiesę, o ratą. Žmogaus protas išvelgia spalvą tarp raudonos ir violetinės, kurios gamtoje išvis nėra ir negali būti. Panašiai, žmogui garsai sudaro spiralę oktavos pagrindu. Užtat būtų galima ieškoti ryšio tarp to, kaip išgyvename spalvų ratą ir oktavų spiralę.

Būtų galima panagrinėti, kaip žmogaus akis regi spalvas ir kaip žmogaus ausis girdi gaidas. Mat, akies tinklainėje yra paprastai trijų rūšių kūgeliai, tačiau manoma, kad kai kurios moterys turi ir ketvirtą rūšį, taigi jautriau išgyvena spalvas.

Taip pat svarbu suvokti, jog mums įprastas spalvų skirstymas tėra būdingas mūsų kultūrai. Pavyzdžiui, lietuviai ir rusai skiria žydrą ir mėlyną, tuo tarpu anglakalbiai juos abu vadina blue. Kai kurios tautos iš viso pripažįsta tik dvi spalvas. Užtat Ščelkun ar Niutono teiginys, kad vaivorykštėje yra septynios spalvos, tai iš esmės nemokslinis.

Bendrai, nebūtina remtis spalvomis ir gaidomis. Magistrantas Ščelkun labai teisingai gilinosi į

kimatiką, į raštus, kuriuos sukuria garsais virpinamos plokštės. Tokie raštai lyg ir sudaro pagrindą jo instaliacijos. Visai moksliskas yra jo polinkis į minimalizmą, raišką grįsti paprastais dėsniais, ir jų pagrindu išgauti sudėtingesnius. Žinau, kad jisai visokiausius bandymus darė, kaip kad su tūriais, kurie liko neaprašyti. Gerai, kad sugeba įvairius sprendimus sugalvoti, išbandyti ir galiausiai pasirinkti. Rašinyje pasigedau sąsajų su jo instaliacija, su interaktyvumu, su jo meniniais pasirinkimais. Užtat vertinu tai kas padaryta, nes viskas atlikta rimtai - gyvenimiškai, dvasiškai, moksliskai ir meniškai.